

BARTI Levente

Semnalări ale liliacului nordic (*Eptesicus nilssonii* Keyserling et Blasius) din România

(Rezumat)

În lucrarea de față prezint datele biometrice ale două exemplare de liliac nordic (*Eptesicus nilssonii* Keyserling et Blasius), ambele colectate în județul Covasna. Referitor la răspândirea speciei în România cunoaștem doar trei date din literatura de specialitate, dintre care în ordine cronologică prima semnalare se elimină prin greșita localizare în România, despre a doua s-a dovedit că se referă la o altă specie, iar exemplarelor provenite din ultima semnalare li s-a pierdut urma.

Generalități: prezentarea speciei, răspândire

Liliacul nordic este o specie boreală, aria sa de răspândire încadrându-se între izotermele de 0 și 10 °C. Trăiește în Europa continentală și în Asia, la est până oceanul Pacific, la nord până la latitudinea de 65° (în Laponia regăsindu-se și dincolo de cercul polar), la sud în Europa până latitudinea de 48°, dar în Asia s-a găsit și în Caucaz, Kashmir, Turkestan, Mongolia, Coreea și Tibet.

În Europa de Nord în Scandinavia, Țările Baltice, Polonia și Rusia este mai răspândită. În vecinătatea României s-a semnalat încă din secolul XIX, din Tatra Înaltă, unde trăiesc și se reproduc populații semnificative, câteva exemplare au fost capturate și în nordul Ungariei, cele mai sudice fiind găsite în fosta Iugoslavia și Bulgaria.

Specia are o talie mijlocie, după măsurătorile lui TOPÁL (1969) lungimea corpului cu capul fiind de 51–55 mm, la care se mai adaugă coada cu lungimea de 29–47 mm. Antebrațul are lungimea de 38–43 mm, tibia 18–20 mm și ure-

chea 13–16 mm. Lungimea condilobasală a craniului este între limitele 13,8–15,4 mm, lățimea zigomatică 9,7–10,4 mm, lungimea dentiției superioare 5,0–5,8 mm, lățimea craniului între ultimii molari superiori 5,9–6,7 mm, lungimea mandibulei 10,9–11,6 mm, iar lungimea dentiției inferioare 5,8–6,3 mm. Greutatea corpului este de 8–12 g.

Modul de trai al liliacului nordic este puțin cunoscut până în prezent, se știe că este o specie montană, în altitudini mai joase se găsește doar în extremitățile nordice ale răspândirii sale. Hibernează în peșteri de diferite dimensiuni, în apropierea intrărilor, în crăpăturile clădirilor din lemn; este foarte puțin sensibil la frig, astfel nu are exigențe mari în alegerea locului de iernat. Primăvara devreme, în primele zile călduroase se trezește și părăsește locul de hibernare. Vara trăiește în zone montane împădurite, petrecându-și ziua în scorburi sau sub scoarța copacilor, mai rar în crăpăturile și pe podul clădirilor. Femela fată anual doi pui deodată.

Cercetătorii mai vechi presupuneau că este o specie migratoare, care face drumuri sezoniere de ordinul miilor de kilometri, toamna la sud și primăvara înapoi spre ținuturile nordice, însă această ipoteză nu a fost încă confirmată prin experimentele de inelare.

Referințele autohtone

Margareta DUMITRESCU, Jana TANASACHI și Traian ORGHIDAN (1963) în „Răspândirea chiropterelor din R.P.R.” indică două localități de colectare a speciei din țară, ambele preluate din literatura de specialitate antebelică.

Prima semnalare a speciei *Eptesicus nilssonii* din Oravița bănățeană este o greșeală. Deși în literatura consultată era indicat și județul unde se situează „Oravița” respectivă (comitatul Árva, azi Dolny Kubin, aflându-se în prezent pe teritoriul Slovaciei), cercetătorii români au preluat eronat data de la József PASZLAVSZKY, din **Fauna Regni Hungariae** (1918), amplasând-o în spațiu românesc. Cele două exemplare din Oravitz (cum apare la PASZLAVSZKY) au fost colectate de Antal KOCYAN, pădurar-șef din

* Sf. Gheorghe, Dealului 11B/16, RO-4000

comitatul Árva, în 1883 la poalele vestice ale Munților Tatra Înaltă, în apropierea localității Vitanova. Oravita este mai degrabă un nume de loc și nu de localitate. (Localizarea actuală după Aristid MOSANSKY, **Skorusinské vrchy**: Vitanova, Oravice – 785 m.)

A doua semnalare (ulterior infirmată) a speciei de pe teritoriul actual a României aparține zoologului Lajos MÉHELY. El a capturat un exemplar (o femelă tânără cu dentiția uzată) într-o crevașă de stâncă din pădurea de la Baziaș (Banat) la data de 15 iunie 1899 (detalii nepreluate de DUMITRESCU et al.), publicând datele în **Monographia chiropterorum hungariae** (1900). PASZLAVSZKY în opera sa a citat datele din **Monografie**, însă în cazul acestui exemplar deja menționează: „dubiosus – MÉHELY” (probabil la recomandarea dânsului, fiindcă el nu era specialist în domeniu). Poziția taxonomică a specimenului respectiv, care se află în colecția Muzeului de Științele Naturii din Budapesta, a fost în final clarificată de chiropterologul György TOPÁL (1959). El a constatat că liliacul respectiv aparține de fapt de specia *Hypsugo savii* Bonaparte, o formă necunoscută până atunci din Bazinul Carpatic.

O semnalare mai recentă a speciei aparține ornitologului Lídia MOLNÁR (1983). Ea a efectuat timp de un an (1978 febr.–1979 ian.) o inventariere a victimelor gazului de mofetă din rândul păsărilor și micromamiferelor pe Muntele Puciosu (Mții Ciomad–Puciosu), jud. Covasna, găsind printre altele și două exemplare de *Eptesicus nilssonii* la datele de 28 iulie și 28 august 1978, care au fost determinate de către ornitologul István KOHL la Reghin (L. MOLNÁR, comunicări personale). Urma acestor specimene aici s-a pierdut, în anul curent (2002) nereușind să regăsească materialul în colecțiile KOHL. Nici în memoriile, nici în corespondența savantului nu am găsit însemnări referitoare la aceste exemplare.

Am continuat monitorizarea victimelor mofetelor de pe Muntele Puciosu din anul 1997 până în prezent (BARTI, L., 2000; BARTI L, VARGA Á., 2002). Aflându-se într-un făget, grotlele cu emanațiile de gaze fac victime în rândul faunei silvatică. În 4 ani am colectat un mate-

rial compus din 218 exemplare de lilieci aparținând la 12 specii, printre care se numără și *Eptesicus nilssonii*. Un singur exemplar f. am găsit la data de 7 iulie 2001 în Peștera Ucigașă (Gyilkos-barlang), la o altitudine de cca. 1100 metri. Ceilalți membri ai acestei faune de lilieci sunt *Myotis myotis*, *M. mystacinus*, *M. brandtii*, *M. nattereri*, *M. bechsteinii*, *Eptesicus serotinus*, *Pipistrellus pipistrellus*, *Vespertilio murinus*, *Plecotus auritus*, *Pl. austriacus* și *Barbastella barbastellus*.

În anul 2002, la data de 16 februarie am cules câteva ingluvii ale huhurezului mic (*Strix aluco*) în turnul bisericii unitariene din satul Sâncraiu (Sepsiszentkirály) care se află pe marginea unei păduri de foioase, pe colinele estice ale Munților Baraolt. Într-una dintre ingluvii am găsit resturile scheletice ale unui exemplar m. de *E. nilssonii*, alături de oasele părșului comun (*Glis glis* – Gliridae, Rodentia) și resturile de chitină provenite de mai multe exemplare ale coșășului verde de frunziș (*Tettigonia viridissima* – Acrididae, Orthoptera). Pe baza faptului că ingluvia a fost încă nedezagregată și pe baza prezenței resturilor de insecte respective, consider că liliacul a căzut pradă în perioada iulie–septembrie din anul precedent.

Datele biometrice ale exemplarelor din Muntele Puciosu și Sâncraiu

Exemplarul colectat din Peștera Ucigașă (Muntele Puciosu) era într-o stare avansată de descompunere, astfel am păstrat numai craniul și scheletul, la care am efectuat unele măsurători (în milimetri).

Caracterele metrice măsurate la craniu au fost: lungimea condilobasală (lg. condbas.), lungimea șirului superior de dinți (lg. C-M3), lungimea șirului de molari superiori (lg M1-M3), distanța dintre caninii superiori (C-C), distanța dintre ultimii molari superiori (M3-M3), lungimea și lățimile trigonide și talonide (lț. trigon., lț. talon.) la C, P4, M1, M2, M3, distanța interzigomatică (d. interzig.), distanța inter-orbitală (d. interorb.), lungimea tăieturii nazale (lg. tăi. naz.), lățimea tăieturii nazale (lț. tăi. naz.), înălțimea craniului la bulele timpanice (înălț. cran.).

Caracterele metrice măsurate la mandibulă: lungimea (lg. mandib.), înălțimea sub canin (înălț. mandib. sub C), înălțimea după M3 (înălț. mandib. după M3), lungimea șirului inferior de dinți (lg. C-M3), lungimea șirului de molari inferiori (lg. M1-M3), lungimea și lățimile trigonide și talonide (lț. trigon., lț. talon.) la C, P3, P4, M1, M2, M3, distanța între apofiza coronoidă și apofiza angulară (d. apof. coron.-apof. ang.), distanța între apofiza coronoidă și condilul de articulație al mandibulei (d. apof. coron.- apof. cond.), înălțimea apofizei coronoidă măsurată perpendicular la linia imaginară bazală ce leagă muchia corpului mandibulei cu vârful apofizei angulare (înălț. apofiz. ang. 1), înălțimea apofizei coronoidă măsurată de la baza părții distale a mandibulei (înălț. apofiz. ang. 2).

Caracterele măsurate la schelet: lungimea antebrăzului, lungimea radiusului, lungimea humerusului, lungimea claviculei, lungimea cea mai mare a scapulei, lățimea cea mai mare a scapulei, lungimea oaselor metacarpale 1–5 (cu oasele carpale), lungimea falangelor la degetele 1–5, lungimea femurului, lungimea tibiei, lungimea talpei (fără gheare), lungimea osului coxal, lățimea cea mai mare a osului coxal. (Valorile obținute la măsurători sunt prezentate în tabel).

Din craniul și scheletul specimenului găsit în ingluvie s-au păstrat doar maxila stângă cu alveolele dentiției de la I2 la M3 cu dinții P4, M2, M3 și cu un fragment din osul jugal; osul palatin; cochleele și bulele timpanice; basioccipitalul; partea distală cu apofize a unei mandibule; un humerus fără terminația distală; fragmente de femuri și tibii; oasele metacarpale și vertebrele sacrale cu oasele coxale.

La acest exemplar am măsurat lungimea șirului de dinți superiori de la alveola caninului până la coroana ultimului molar (5.39 mm), lungimea dinților (P4: 1.08, M2: 1.50, M3: 0.97 mm), lățimea trigonidă a dinților (M2: 1.76, M3: 1.50 mm) și lățimea talonidă a dinților (P4: 1.38, M2: 1.68, M3: 1.16 mm).

Mulțumiri

Pentru ajutorul acordat pe teren, la măsurători și la fotodocumentare le datorez mulțumiri prietenilor Imre Zsolt AMBRUS și Mihály BAKÓ, biologului Zoltán CSATA, precum și Asociației Cercul de Turism Nemira pentru folosirea infrastructurii.

Bibliografie

- BARTI Levente (2000): **Újabb adatok a Torjai Büdöshegy mofettáinak gerinces-áldozatairól** (Date noi referitoare la victimele vertebrate ale emanațiilor de gaze din Muntele Puciosu, jud. Covasna), *Acta (Siculica)* – 1999, Sf. Gheorghie
- BARTI Levente, VARGA Ágnes (in press): **A torjai Büdöshegy gázbarlangjainak, mofettáinak denevér-áldozatai** (The bat-victims caused by bioxid of carbon – intoxication in some caves in Transilvanian part of Eastern Carpathians, especially in Büdöshegy – South-Hargita Mountains), A III. Magyar Denevérvédelmi Konferencia (Tokaj, 2001. december 1.) kiadványa (Proceedings of the III. Conference on the Bat Conservation in Hungary), Hungarian Bat Research Society, Budapest
- DUMITRESCU Margareta, TANASACHI Jana, ORGHIDAN Traian (1962-63): **Răspîndirea chiropterelor în R.P.R.**, *Lucrările Institutului de Speologie Emil Racoviță*, tom. 1–2, București
- KOCYAN Antal (1887): **A Magas-Tátra északi oldalán élő emlősök**, *Természetrizai Füzetek*, A M.N.M. kiadványa, XI. (1), Budapest
- MÉHELY Lajos (1900): **Magyarország denevéreinek monographiája Monographia chiropterorum hungariae**, Budapest
- MOLNÁR Lídia (1983): **A Torjai Büdöshegy (Kovácszna megye) mofettáinak madár- és emlősáldozatai** (Păsări și mamifere asfixiate în mofetele din Muntele Puciosu, jud. Covasna), *Aluta*, XIV-XV., Sf. Gheorghie
- MOSANSKY Aristid (1980): **Teriofauna der Ostslowakei und der Katalog der mammologischen Sammlungen des Ostslowakischen Museums in Kosice**, I. teil (Insectivora, Chiroptera), *Acta Musei Slovaciae Regionis Orientalis*, Kosice, p. 29–87.
- PASZLAWSZKY József (1918): *Fauna Regni Hungariae – Vertebrata, Mammalia*, Budapest
- TOPÁL György (1959): **Két ritka denevérfaj a Kárpát-medence faunájában, (Zwei seltene Fledermausarten in der Fauna des Karpatenbeckens)**, *Vertebrata Hungarica*, Budapest, tom. 1., fasc. 1, p. 89–101
- TOPÁL György (1969): **Denevérek (Chiroptera) – Fauna Hungariae** 22. köt. / II. füz.

Eptesicus nilssonii
(Chiroptera – Mammalia)
előfordulások Erdélyben
(Kivonat)

A dolgozatban két északi késeidenevér (*Eptesicus nilssonii* Keyserling et Blasius) gyűjtési és biometriai adatait közlöm, továbbá tárgyalom a faj romániai előfordulására vonatkozó régebbi adatokat. A három irodalmi adatból kettő téves, a harmadikat alátámasztó bizonyítópéldányoknak pedig nyomuk veszett.

Two *Eptesicus nilssonii*
(Chiroptera – Mammalia)
Records in Transylvania
(Romania)
(Abstract)

In this paper I publish the collecting and biometrical data of two Transylvanian *Eptesicus nilssonii* specimens and I discuss the previous occurrences known in the literature. Two of the three ancient data are wrong and the proving samples of the third are missing.

lg. condbas.	14.85	lg. mandib.	11.23	d. apof. coron.-apof. ang.	4.0
lg. C- M ³	5.60	înălț. mandib. sub C	1.98	lg. antebrăț	41.9
lg. M ¹ -M ³	4.62	înălț. mandib. după M ₃	1.44	lg. radius	41.5
d. C-C	5.11	lg. C-M ₃	5.81	lg. humerus	21.65
d. M ³ -M ³	6.89	lg. M ₁ -M ₃	4.20	lg. claviculă	11.4
lg. la C	1.16	lg. la C	0.65	lg. scapulei	11.52
lț. talon la C	0.90	lț. talon la C	0.80	lg. scapulei	5.90
lg. la P ¹	1.03	lg. la P ₃	0.60	lg. metacarp. 1. + falanga	7.4
lț. talon P ⁴	1.38	lț. talon la P ₃	0.56	lg. metacarpului 2.	38.6
lg. la M ¹	1.35	lg. la P ₄	0.82	lg. metacarpului 3.	38.5
lț. trigon. la M ¹	1.42	lț. talon la P ₄	0.63	lg. metacarpului 4.	38.3
lț. talon la M ¹	1.42	lg. la M ₁	1.57	lg. metacarpului 5.	36.2
lg. la M ²	1.35	lț. trigon. la M ₁	0.86	lg. la falanga deg. 2.	3.0
lț. trigon la M ²	1.68	lț. talon la M ₁	0.93	lg. falangelor deg. 3.	14.2+11.6
lț. talon la M ²	1.57	lg. la M ₂	0.46	lg. falangelor deg. 4.	11.8+8.3
lg. la M ³	0.97	lț. trigon. la M ₂	0.93	lg. la falangelor deg. 5.	9.0+5.5
lț. trigon. la M ³	1.50	lț. talon. la M ₂	1.01	lg. femur	15.95
lț. talon. la M ³	1.23	lg. la M ₃	1.27	lg. tibia	17.9
d. interzig.	10.08	lț. trigon. la M ₃	0.90	lg. talpei	8.5
d. intorb.	4.17	lț. talon la M ₃	0.73	lg. osului coxal	10.6
lg. tăi. naz.	2.5	d. apof. coron.-apof. cond.	3.2	lț. osului coxal	3.8
lț. tăi. naz.	2.0	înălț. apofiz. ang. 1	3.5		
înălț. cran.	6.76	înălț. apofiz. ang. 2	3.4		

Figura 1 Datele metrice (în milimetri) ale craniului și ale scheletului de *Eptesicus nilssonii*, colectat în Muntele Puciosu, jud. Covasna.

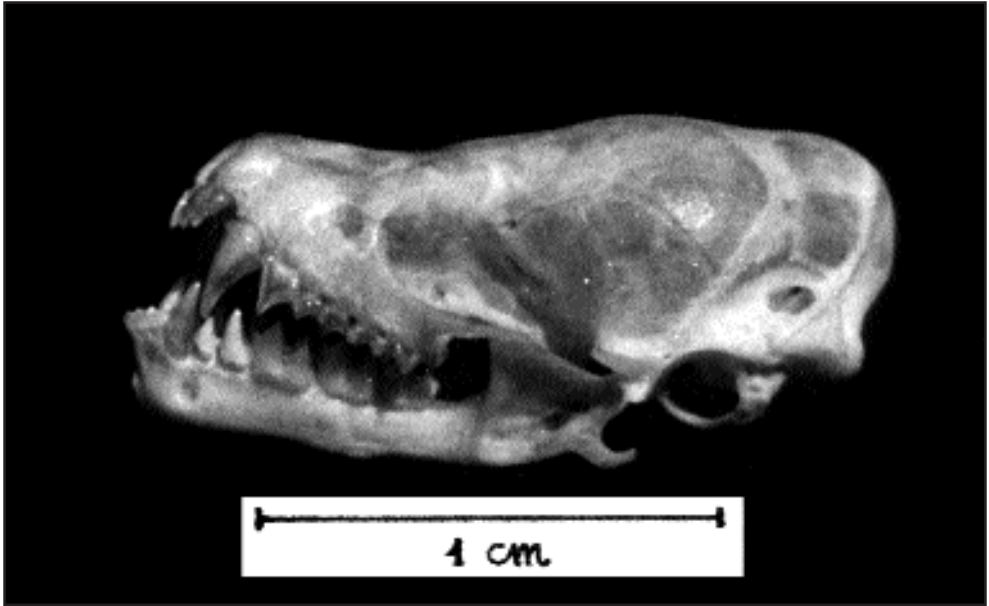

Figura 2 Craniul exemplarului de *Eptesicus nilsonii* colectat de la Muntele Puciosu (jud. Covasna),
Foto: BARTI L.

